

Okul Psikolojik Danışmanlarının Cinsiyet, Deneyim ve Öz Yeterliklerine Göre Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Examining the Attitudes of School Counsellors Towards Education of Disabled Individuals According to Their Gender, Experience and Self-Efficacy

Binnaz KIRAN^{ID}, Güney DENGİZ^{ID}

Öz.Bu çalışmanın amacı okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarında cinsiyet, deneyim sahibi olma ve öz yeterlik düzeyleri açısından farklılık olup olmadığını incelemektir. Araştırmaya Akdeniz bölgesinde yer alan iki ilde görev yapan 345 okul psikolojik danışmanı katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak “Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında cinsiyet açısından eğitimin yaygınlaştırılması alt boyutunda, deneyim açısından eğitim sonuçlarına ilişkin inanç ve gönüllü katılım alt boyutlarında manidar farklılıklar olduğu görülmüştür. Ayrıca öz yeterlik düzeylerine göre ayrılan okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitimine ilişkin tutumlarında hem genel puanlar, hem de özel eğitim alanına yatırım, eğitimin yaygınlaştırılması ve gönüllü katılım alt boyutlarında manidar farklılıklar olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular engellilere yönelik yapılan çalışmalar ve verilen hizmetler bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler.Tutum, engellilik, okul psikolojik danışmanı, öz yeterlik, deneyim

Abstract.The aim of this study is to examine whether there are differences in attitudes of school counselors in terms of their gender, experience and self-efficacy levels in education of people with disabilities. 345 school counselors working in two different Mediterranean region cities participated in the study. “Attitude Scale Related to Education of People With Disabilities” and “Counselor Special Education Self-Efficacy Scale” were used as data collection tools. Significant differences were found in generalization of education sub dimension in terms of gender, belief and voluntary participation sub dimensions related to education results in terms of experience. Besides, again significant differences were spotted in both general points and investment in special education field, generalization of education and voluntary participation sub dimensions in attitudes of school counselors differing in self-efficacy levels related to the education of people with disabilities. These findings obtained from study were discussed within the context of both activities done related to the education of people with disabilities and the services given.

Keywords. Attitude, disability, school counselor, self-efficacy, experience

Binnaz KIRAN (Sorumlu Yazar)

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Mersin, Türkiye.
e-mail: binkiran2009@gmail.com

Güney DENGİZ

e-mail: dengizguney@gmail.com

Geliş / Received: 6 Ağustos/August 2018

Düzeltilme / Revision: 15 Eylül/Sept 2018

Kabul / Accepted: 23 Ocak/January 2018

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turk Psychological Counseling and Guidance Association
Genel Merkez / Central Office

Tarih boyunca zayıf, muhtaç vb. olarak algılanıp kısıtlı beklentilerin gölgesinde kalan engelliler, topluma dahil olma, eğitim, sağlık vb. birçok alanda engellenmelere ve bu durumun devam etmesine katkıda bulunan olumsuz tutumlara maruz kalmışlardır (Kaner ve diğerleri, 2009; İşbir ve diğerleri, 2010; Burcu, 2011; Altıparmak ve Sarı, 2012). Tarihsel açıdan incelendiğinde engelliliğe 1800'lü yılların ortalarına kadar ahlaksızlığın bir sonucu, ilahi bir ceza ya da karma olarak bakılmaktadır (Sach, 2003). Tıbbi ve teknolojik gelişmelerin artmasıyla birlikte bu sefer biyolojik kusurluluk, anormallik ve doğal olandan sapma olarak görülmektedir (Shakespeare, 2011). TDK (2018) engelliliği "vücudunda eksik veya kusuru olan" kişi olarak ifade ederek engellenmişliği göz ardı edip bireyi sorumlu tutmaktadır. Ancak daha güncel tanımlamalarda engelliliğin toplumun yanlış tutum ve davranışlarından kaynaklanan bir mağduriyet olduğu kabul edilmektedir. Disabled People's International'ın (DPI)(1993) benimsemiş olduğu engellilik tanımına göre ise; engellilik, toplumun normal yaşantısında bireylerin diğerleri ile eşit seviyeye ulaşamamasına ya da sınırlı düzeyde ulaşmasına sebep olan fiziksel ve sosyal bariyerlerdir. Bu bariyerleri ortadan kaldırmak için fiziksel çevre, eğitim ve iş fırsatlarında engelli bireylerin tam ve etkin olabilecekleri yapısal değişiklikler yapılması bir zorunluluktur.

Engelli bireylerin yetersiz, muhtaç vb. şeklinde tanımlamalardan uzaklaşmaları ve sosyal gelişimlerini sağlamaları için eğitimin payı çok büyüktür (Burcu, 2015). Bu anlamda eğitimin en önemli paydaşlarından birisi olan okul psikolojik danışmanlarının da engellilerin eğitiminde oynadığı rol ve önem birçok kişi ve kuruluş tarafından dile getirilmektedir. Öyle ki Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği (ASCA) (2013) okul danışmanlarının engellilere ilişkin pozisyonunu, "Okul danışmanları engellerden ve diğer özel ihtiyaçlardan kaynaklanan zorluklara bakmaksızın bütün öğrencilerin potansiyelini fark etmelerini ve akademik standartlarını karşılamalarını veya geliştirmelerini sağlamaya kendilerini adanmışlardır" şeklinde açıklamaktadır. Myers (2005) ise okul danışmanlarının engelli bireylerin sosyal ve kişisel beceriler gibi akademik olmayan ihtiyaçlara karşı hayati bir rol üstlendiklerini ifade etmektedir. Owens, Thomas ve Strong (2011), okul danışmanlarının engelli öğrencilerin üretken ve iyi uyum göstermiş yetişkinler olmalarında sorumlulukları olduğunu belirtmektedirler. Milsom (2002) ise okul psikolojik danışmanları için engellileri destekleme ve savunmanın bir zorunluluk olduğunu, onlar adına koruma sağlarken aynı zamanda onlara kendi kendilerini nasıl savunacağı ve haklarını nasıl müdafaa edeceklerini kazandırmaya çabalamaları gerektiğini belirtmektedir.

Hem ASCA hem de diğer yazarların açıklamalarından anlaşılacağı üzere okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylere yönelik oldukça önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylere yönelik rol ve sorumluluklarının önemi ülkemizde yer alan çeşitli yasal düzenlemelerde de yer etmiştir. Türkiye’de ise 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997), Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2006), Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (MEB, 2011) ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2017) gibi yasal düzenlemelerde okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylere yönelik hizmetleri resmi olarak vurgulanmaktadır. Dolayısıyla okul psikolojik danışmanlarının engelli bireyler üzerindeki rol ve sorumluluklarının birçok yazar tarafından ifade edilmiş olduğu gibi aynı zamanda resmi ve yasal düzenlemelerle de korunduğu söylenebilmektedir.

Her ne kadar yasal düzenlemeler önemli olsa da, engelli bireylerin toplumsal yaşama eşit katılımlarını sağlamada ulaşılması amaçlanan hedeflerin başarılı ya da başarısız olmasında bu alanda çalışan bireylerin sahip oldukları tutumlar oldukça önemlidir (Özyürek, 2013). Kağıtçıbaşı’na göre (2014, s. 129-139) tutum, “bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimi” olarak ifade edilmektedir. Engelliler açısından tutum kavramı ise; görme, işitme, zihin, beden ve dil ve konuşma alanlarında yetersizliği olan kişilere karşı diğerlerinin duygu düşünce ve davranışlarının bir bütünü olarak ifade edilmekte olup, yapılan hizmetlerin verimliliğinde önemlidir (Gül, 2014, s. 52-53). Öyle ki İşbir ve diğerleri (2010) engellilere yönelik yasaların ve sunulan hizmetlerin kalitesinin bu hizmetleri sunan profesyonellerin tutumlarına bağlı olduğunu ifade etmektedir. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği’nin etik kurallar kitabında (2011) yer alan etik standartların bireysel farklılıklar kısmında belirtildiği gibi, etnik köken, dil, din, cinsel eğitim, engelli olma, sosyo-ekonomik düzey gibi bireysel farklılıklar psikolojik danışmanların çalışmasını etkileyebilmektedir ve danışmanların herkese gereksinimleri ölçüsünde eşit davranmaları gerekmektedir. Dolayısıyla engellilere yönelik hizmet veren her meslek grubu açısından önemli olduğu gibi okul psikolojik danışmanları açısından da engellilere yönelik tutumların önemli olduğu söylenebilmektedir.

Burcu (2015), engelli bireylerin sorunlarına çözüm getirebilmek için bu tutumları etkileyen faktörlerin analiz edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu

açından alanyazında engelli bireylere yönelik tutumların incelendiği çalışmalara rastlamak mümkündür. Engelli öğrencilere ve onların eğitimine ilişkin yapılan bazı çalışmalarda tutumların katılımcıların cinsiyetlerine (Kargın, 1997; Güven ve Çevik, 2011; Engin, Tösten, Kaya ve Köselioğlu, 2014; Yarah, 2015), eğitim düzeylerine (Kargın, 1997; Güven ve Çevik, 2011; Fazlıoğlu ve Doğan, 2013; Çolak ve Çetin, 2014), engellilere ilişkin deneyimlerine (Kargın, 1997; Engin, Tösten, Kaya ve Köselioğlu, 2014; Tahsin, 2014), deneyim sürelerine (Kargın, 1997; Özdemir, 2010) ve hizmet içi eğitim almaya (Bafra ve Kargın, 2009) göre farklılaştığına yönelik bulgulara rastlanmaktadır. Ayrıca engellilere yönelik tutumların bilgilendirme yoluyla daha olumlu hale getirildiği birçok araştırmaya rastlanmaktadır (Gözün ve Yıkılmış, 2004; Akbuğa ve Gürsel, 2007; Şahin ve Güldenöglü, 2013; Polat, 2001; Çiftçi, 1997; Küçükler, 1997; Sezer, 2012; Tavil ve Özyürek, 2009; Kayaoğlu, 1999; Altıntaş ve Şengül, 2014; Alptekin ve Batık, 2013; Dikici, 1990). Bu anlamda hem tutumlar açısından farklılık yaratan eğitim düzeyi, eğitim alma, deneyim ve deneyim süresi gibi değişkenlerin hem de tutumların daha olumlu hale getirilmesine katkı sağlayan bilgilendirmelerin aynı zamanda öz yeterlikle de ilgili olduğu söylenebilmektedir (Bandura, 1995).

Engellilere yönelik sunulan hizmetlerin kalitesini tutumların yanı sıra etkileyen bir diğer değişken ise profesyonellerin engellilere yönelik öz yeterlikleridir. Öz yeterlik, Bandura tarafından (1997, s. 36-61) “bir eylemi başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmek için gerekli olan davranışları yerine getirebilme potansiyeline ilişkin inanç” olarak tanımlanmaktadır. Bandura’ya (1995) göre insan davranışlarına ilişkin mekanizmalar arasında yer alan hiçbir şey öz yeterlik kadar merkezi ve yaygın bir rol oynamamaktadır. Yeterlik inançları insanların bilişsel ve duygusal süreçlerinde rol oynayan etmenlerin başında gelmekte olup (Bandura, 1995) sahip oldukları motivasyonu, kendilerine ilişkin algılarını ve bir durum karşısında nasıl bir davranış sergileyeceğini etkilemektedir. İnsanların bir durum karşısında ne kadar çaba harcayacağı ve bu çabayı ne kadar sürdüreceğini belirleyen yegane unsurlardan birisi öz yeterlik inançlarıdır (Bandura, 1977). İnsanların bir değişimi gerçekleştirebilmek için çaba harcamaları ve sürdürmeleri böyle bir değişimi yapabileceklerine ne kadar inandıklarına bağlı olarak şekillenmektedir (Burger, 2008). Bu açıdan bakıldığında engelli bireylere hizmet veren okul psikolojik danışmanlarının engellilere karşı öz yeterlik inançları gösterecekleri çaba açısından önemli görünmektedir. Ayrıca Bandura’nın (1995) açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda öz yeterlik inancının insan yaşamının bilişsel, duygusal ve

davranışsal bir çok boyutunda rol oynadığı gibi tutumlar üzerinde de rol oynamasının muhtemel olacağı söylenebilmektedir.

Aksoy ve Diken'e (2009, s. 711) göre okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterliği, okul danışmanlarının özel eğitimle ilgili görevlerinin uygulanmasında kendi yeterliklerine ilişkin algıları olarak tanımlanmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının ya da danışman adaylarının özel eğitime yönelik öz yeterliği ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde öz yeterlik algılarının cinsiyete (Yüksel, Diken, Aksoy & Karaaslan, 2012), deneyime (Kesici, 2011), özel eğitimle ilgili alınan eğitim miktarına (Yüksel, Diken, Aksoy & Karaaslan, 2012), özel ya da devlet kurumunda çalışıp çalışmamaya (Kola, 2012), deneyim süresine ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünden mezun olup olmamaya (Aksoy ve Diken, 2009) göre farklılaştığını belirten bulgulara rastlanmaktadır.

Özetle, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde eğitim, bu eğitim süreci içerisinde okul psikolojik danışmanlarının rol ve sorumlulukları, bu rol ve sorumlulukların verimliliğinde ise onların sahip olduğu tutumlar ve bu konudaki öz yeterlilik inançları öneme sahiptir. Alan yazın göz önünde bulundurulduğunda cinsiyet, deneyim ve öz yeterlilik inançlarının düzeyine göre tutumların farklılaşabileceği beklenmektedir. Aynı zamanda engellilere yönelik hizmet veren okul psikolojik danışmanlarının tutumlarının öz yeterlilik inancı açısından incelenmesinin ilgili alan yazını netleştirmeye ve zenginleştirmeye yönelik katkı sunması beklenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumlarının cinsiyet ve engelliler konusundaki deneyimleri ve farklı öz yeterlilik düzeyleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi açıklanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmaya Akdeniz Bölgesi'nde yer alan 2 ilde görev yapan 345 okul psikolojik danışman katılmıştır. Büyüköztürk ve diğerlerine (2014) göre uygun örnekleme yöntemi "zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar

nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir”. Araştırmada Büyüköztürk ve diğerlerinin (2014) belirtmiş olduğu gibi araştırmacılar tarafından zaman, para ve işgücü açısından yaşanan sınırlılıklar nedeniyle uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 386 Katılımcıdan içerisinde eksik ya da hatalı dolduran ve yapılan analiz sonucunda uç değer bulunan 41 katılımcı verilerin analizine dahil edilmemiş olup çalışma 345 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Katılımcıların 203’ü kadın, 142’si erkektir. Katılımcılardan 160’ı 21-25 yaş, 185’i ise 26 ve daha üstü yaşlardadır. Katılımcılardan 200’ü daha önce engellilerle çalışma deneyimine sahipken 145’inin deneyimi bulunmamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada yukarıda bahsi geçen sorulara cevap bulmak amacıyla toplanan verilerin elde edilmesinde “Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır.

Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeği. Kösterelioğlu (2013) tarafından geliştirilen “Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeği” engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumların belirlenmesini amaçlamaktadır. 5’li likert tipi derecelendirmeye sahip olan bu ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte “Eğitim Hakkı”, “Eğitimin Yaygınlaştırılması”, “Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç”, “Özel Eğitim Alanına Yatırım” ve “Gönüllü Katılım” olmak üzere 5 alt boyut bulunmaktadır. Güvenirlik çalışmasında elde edilen cronbach alfa katsayısı ölçeğin geneli için .89, eğitim hakkı boyutu için .87, eğitimin yaygınlaştırılması boyutu için .79, eğitim sonuçlarına ilişkin inanç boyutu için .78, özel eğitim alanına yatırım boyutu için .71 ve gönüllü katılım boyutu için .84 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100 ve en alt puan 20’dir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlar olumlu düzeyde artmaktadır.

Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği. Aksoy ve Diken (2009) tarafından geliştirilen “Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği”, okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberlikle ilgili görevlerine ilişkin öz yeterlik algılarını belirlemeyi amaçlamaktadır. 40 maddeden oluşan ve 5’li likert tipi derecelendirmeye sahip olan bu ölçek tek alt boyuttan oluşmaktadır. Güvenirlik için yapılan çalışmalarda ölçeğin cronbach

alfa katsayısı .98 olarak bulunmuştur. Ayrıca test tekrar test yöntemi ile yapılan güvenilirlik çalışmasından elde edilen Pearson korelasyonu .96 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40 iken en yüksek puan 200 olup puanlar arttıkça okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının yükseldiğine işaret etmektedir.

Verilerin Analizi

Okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitimine ilişkin tutumlarının cinsiyetlerine ve deneyimlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeye önce normallik varsayımı test edilmiştir. Yapılan test sonucunda verilerin normal dağılmadığı (K-S=,119 $p<0,05$) görülmüştür. Bu sebeple Alpar'ın (2014, s. 217) da belirtmiş olduğu gibi iki ortalama arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin testin varsayımları yerine gelmediği durumlarda kullanılacak testlerden en güçlüsü olan Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitimine ilişkin tutumlarının özel eğitime ilişkin sahip oldukları öz yeterlik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ise öncelikle öz yeterlik ölçeğinden aldıkları puanların normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde öz yeterlik puanlarının normal dağıldığı (K-S=,033, $p>0,05$) görülmüştür. Ardından verilerden elde edilen ortalama ($\bar{X}=150.86$) ve standart sapma ($ss=16.91$) değerlerine göre standart z puanı belirlenmiştir. Elde edilen standart puanlar bağıl ölçüt geliştirmek amacıyla kullanılmış olup z puanı 1 ve yukarısı yüksek yeterlik, -1 ve aşağısı düşük yeterlik ve ikisinin arasında kalan puanlar için orta yeterlik olmak üzere 3 düzey grup belirlenmiştir. Erkuş (2012) grubun değerlerine dayalı olarak yapılan bu tür değerlemelerin "bağıl değerlendirme" olduğunu ifade etmektedir. Gruplandırma işleminden bu gruplar arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla normallik varsayımı yerine getirilemediğinden tek yönlü varyans analizinin parametrik olmayan karşılığı olan Kruskal Wallis testinden faydalanılmıştır (Alpar, 2014, s. 268).

BULGULAR

Okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarının cinsiyete, engellilerle olan deneyimlerine ve özyeterliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyete göre okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Okul psikolojik danışmanlarının cinsiyete göre engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları

Tutum	Cinsiyet	Sıra Ortalaması	Sıraların Top.	U	p
Genel	Kadın	174,90	35504,50	14027,50	,671
	Erkek	170,29	24180,50		
Eğitim Hakkı	Kadın	175,22	35569,50	13962,50	,558
	Erkek	169,83	24115,50		
Eğitimin Yaygınlaştırılması	Kadın	180,85	36713	12819	,015
	Erkek	161,77	22972		
Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç	Kadın	178,67	36269,50	13262,50	,168
	Erkek	164,90	23415,50		
Özel Eğitim Alanına Yatırım	Kadın	176,70	35870,50	13661,50	,394
	Erkek	167,71	23814,50		
Gönüllü Katılım	Kadın	171,44	34802,50	14096,50	,716
	Erkek	175,23	24882,50		

Tablo 1. incelendiğinde cinsiyete göre okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumlarında ölçeğin genelinde ($U = 14027,50$; $p > .05$), eğitim hakkı alt boyutunda ($U = 13962,50$; $p > .05$), eğitim sonuçlarına ilişkin inanç alt boyutunda ($U = 13262,50$; $p > .05$), özel eğitim alanına yatırım alt boyutunda ($U = 13661,50$; $p > .05$) ve gönüllü katılım alt boyutunda ($U = 14096,50$; $p > .05$) manidar bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarında eğitimin yaygınlaştırılması alt boyutunda cinsiyete göre manidar bir

farklılık olduğu ($U = 12819$; $p < .05$), görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında bu farklılığın kadınların lehine olduğu görülmektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarının daha önce engelli bireylerle çalışma deneyimlerinin olup olmamasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 2. Okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerle ilgili çalışma deneyimlerinin olup olmamasına göre engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları

Tutum	Deneyim	Sıra Ortalaması	Sıraların Top.	U	p
Genel	Yok	159,88	20146	12145	,063
	Var	180,54	39539		
Eğitim Hakkı	Yok	174,91	22039	13556	,748
	Var	171,89	37646		
Eğitimin Yaygınlaştırılması	Yok	174,86	22033	13562	,714
	Var	171,92	37652		
Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç	Yok	159,17	20055,50	12054,50	,032
	Var	180,95	39629,50		
Özel Eğitim Alanına Yatırım	Yok	166,15	20936	12935	,317
	Var	176,93	38749		
Gönüllü Katılım	Yok	158,08	19918	11917,50	,027
	Var	181,58	39766		

Tablo 2. incelendiğinde engelli bireylerle ilgili çalışma deneyimlerinin olup olmamasına göre okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumlarında ölçeğin genelinde ($U = 12145$; $p > .05$), eğitim hakkı alt boyutunda ($U = 13556$; $p > .05$), eğitimin yaygınlaştırılması alt boyutunda ($U = 13562$; $p > .05$) ve özel eğitim alanına yatırım alt boyutunda ($U = 12935$; $p > .05$) manidar bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarında gönüllü katılım alt boyutunda ($U = 11917,50$; $p < .05$) ve eğitim sonuçlarına ilişkin inanç alt boyutunda ($U = 12054,50$; $p < .05$) engelli bireylerle çalışma deneyimlerinin

olup olmamasına göre manidar bir farklılık olduğu görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında bu farklılıkların deneyimi olanların lehine olduğu görülmektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitime yönelik tutumlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik düzeylerine göre engelli bireylerin eğitime yönelik tutumlarına ilişkin Kruskal Wallis Testi sonuçları

Tutum	Özyeterlik	N	Sıra Ortalamaları	Sd	X ²	P
Genel	Düşük	53	169,94	2	21,609	,000
	Orta	240	160,98			
	Yüksek	52	231,54			
Eğitim Hakkı	Düşük	53	186,44	2	4,126	,127
	Orta	240	166,91			
	Yüksek	52	187,40			
Eğitimin Yaygınlaştırılması	Düşük	53	201,35	2	11,101	,003
	Orta	240	165,48			
	Yüksek	52	179,19			
Eğitim Sonuçlarına İlişkin İnanç	Düşük	53	184,18	2	,923	,630
	Orta	240	171,19			
	Yüksek	52	170,19			
Özel Eğitim Alanına Yatırım	Düşük	53	160,77	2	18,312	,000
	Orta	240	164,29			
	Yüksek	52	225,65			
Gönüllü Katılım	Düşük	53	155,42	2	31,770	,000
	Orta	240	162,08			
	Yüksek	52	241,29			

Tablo 3. incelendiğinde özel eğitime ilişkin öz yeterlik düzeylerine göre okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine ilişkin tutumlarında eğitim hakkı alt boyutunda ($x^2=4,126$; $p>.05$) ve eğitim sonuçlarına ilişkin inanç alt boyutunda ($x^2=.923$; $p>.05$) manidar bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte özel eğitime ilişkin öz yeterlik düzeylerine göre okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarında ölçeğin genelinde ($x^2=21,609$; $p<.05$), eğitim yaygınlaştırılması alt boyutunda ($x^2 =11,101$; $p<.05$), özel eğitim alanına yatırım alt boyutunda ($x^2 =18,312$; $p<.05$), ve gönüllü katılım alt boyutunda ($x^2 =31,770$; $p<.05$) manidar bir farklılık olduğu görülmektedir.

Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testinden faydalanılmış olup birinci tip hatayı önlemek adına bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bu doğrultuda yüksek yeterliğe sahip olanların orta düzey yeterliğe sahip olan okul psikolojik danışmanlarından ölçeğin genelinde ($U=3704$, $p<.016$), eğitimin yaygınlaştırılması alt boyutunda ($U=4948$, $p<.016$), özel eğitim alanına yatırım alt boyutunda ($U=4027,50$, $p<.016$) ve gönüllü katılım alt boyutunda ($U=3329$, $p<.016$) manidar düzeyde daha yüksek sıra ortalamalarına sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde yüksek öz yeterliğe sahip okul psikolojik danışmanlarının düşük öz yeterliğe sahip okul psikolojik danışmanlarından ölçeğin genelinde ($U=869,50$, $p<.016$), özel eğitim alanına yatırım alt boyutunda ($U=852,50$, $p<.016$) ve gönüllü katılım alt boyutunda ($U=737,50$, $p<.016$) manidar düzeyde daha yüksek sıra ortalamalarına sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Orta düzey yeterliğe sahip okul psikolojik danışmanları ile düşük düzey öz yeterliğe sahip okul psikolojik danışmanları arasında ölçeğin geneli ve alt boyutları için sıra ortalamaları açısından manidar bir farklılık bulunmamıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarında cinsiyet, deneyim ve öz yeterlik düzeyleri açısından farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada sadece engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlardan eğitimin yaygınlaştırılması ($U = 12819$; $p<.05$) alt boyutunda cinsiyete göre manidar bir farklılık olduğu görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında bu farklılığın kadınların lehine olduğu

görülmektedir. Diğer alt boyutları ve genel tutumları arasında ise cinsiyet açısından manidar farklılık bulunmamıştır. Cinsiyet açısından elde edilen bulguların daha önce engellilere ve onların eğitimine ilişkin tutumların cinsiyet açısından farklılaştığı bulgusuna ulaşan çalışmaları (Güven ve Çevik, 2011; Engin, Tösten, Kaya ve Köselioğlu, 2014; Yaralı, 2015) kısmen desteklediği söylenebilir. Tutumlar açısından bulunan bu farklılık kadınların lehine bulunmuş olmasına rağmen alanyazındaki çalışmalarda hem erkeklerin (Güven ve Çevik, 2011; Engin, Tösten, Kaya ve Köselioğlu, 2014) hem de kadınların (Yaralı, 2015) daha olumlu tutumlara sahip olduğunun bulgulandığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar arasında görülen bu zıtlık, cinsiyetle birlikte başka bir değişkenin rolü olabileceği ihtimalini göstermektedir. Aynı zamanda bu zıtlığın kaynağının kadın ve erkeklerin içinde bulunduğu kültür ve yaşadıkları çevreye göre değişen rollerden de kaynaklanabileceği göz ardı edilmemelidir. Şüphesiz ki ister kadın isterse erkek olsun, okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylere yönelik rol ve sorumlulukları değişmemekte ve bu rol ve sorumlulukların yerine getirilmesinde tutumlar önemli olmaktadır. Bu doğrultuda araştırmacılara kadın ve erkeklerde görülen farklılığın kaynağına yönelik incelemeler yapılması, okul psikolojik danışmanlarına kendi cinsiyet rollerinin hizmet verdiği gruba yönelik tutumları üzerinde rol oynayabileceğinin farkında olması ve okul psikolojik danışmanlarını yetiştiren eğitimcilerle yetiştirdikleri öğrencilerin cinsiyet rolleri ve tutumlar üzerinde daha fazla bilinçlendirilmeleri adına çaba göstermeleri tavsiye edilmektedir.

Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylerin eğitimine ilişkin tutumlarında deneyim açısından; eğitim sonuçlarına ilişkin inanç ve gönüllü katılım alt boyutunda manidar farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kağıtçıbaşı (2014), bir tutum objesine karşı tutum oluşturma sürecinin en açık yolunun o tutum objesiyle yaşanan doğrudan deneyimler aracılığı ile olabileceğini belirtmektedir. Kağıtçıbaşı'nın belirttiği gibi benzer bir şekilde bazı çalışmalarda (Kargın, 1997; Engin, Tösten, Kaya ve Köselioğlu, 2014; Tahsin, 2014) engelli bireylere ve onların eğitimine ilişkin tutumların deneyim açısından farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçların daha önce yapılmış çalışmaları desteklediği söylenebilir. Deneyim değişkeni açısından elde edilen bulgulara göre daha önce engellilerle çalışma deneyimine sahip okul psikolojik danışmanları deneyimi olmayanlara göre daha olumlu tutumlara sahiptir. Bu bulgular engelli bireylerin faydası açısından değerlendirilirse, okul psikolojik danışmanlarına lisans eğitimlerinden başlayarak

bu deneyimlerin kazandırılması onların ileride sunacağı hizmetler ve engelli bireylere yaklaşımı açısından önemli görünmektedir. Bu anlamda okul psikolojik danışmanlarını yetiştiren eğitimciler öğrencilere bu deneyimi sağlayacak ortamların ve uygulamaların yaratılması önerilmektedir.

Bu çalışmada elde edilen diğer bir sonuç ise engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumların öz yeterlik düzeylerine göre farklılaşmıştır. Yüksek düzeyde öz yeterlik sahibi olan okul psikolojik danışmanlarının, orta ve düşük düzey öz yeterliğe sahip olanlardan daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Bu açıdan araştırmanın bulgularının tamamen aynı olmasa bile hem Bandura'nın (1995) belirtmiş olduğu kuramsal altyapıyı hem de ilgili çalışmalarda elde edilen sonuçları desteklediği söylenebilir. Ayrıca, alan yazın incelendiğinde engelli bireylere ve onların eğitimine ilişkin tutumların öz yeterlik açısından incelendiği çalışmalarda öz yeterliğin arttıkça engellilere yönelik tutumların daha olumlu olduğunu belirten çalışmalara rastlanmaktadır (Meijer ve Foster, 1988; Soodak ve diğerleri, 1998; Hutzler, Zach ve Gafni, 2005; Weisel ve Dror, 2006, Sarı, Çeliköz ve Seçer, 2009; Malinen, Savolainen ve Xu, 2012; Savolainen, Engelbrecht, Nel ve Malinen, 2012; Urton, Wilbert ve Hennemann, 2014). Tutumların oluşumunda etkili olan bu değişkenler göz önünde bulundurulduğunda öz yeterlik inançlarının tutumlar içerisinde önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Çalışmanın giriş kısmında belirtilmiş olduğu gibi engelli bireylere yönelik tutumlar onlara verilen hizmetlerin kalitesi açısından önemlidir (İşbir ve diğerleri, 2010; Özyürek, 2013). Elde edilen bulgular bu açıdan ele alınırsa yüksek öz yeterliğe sahip olan okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylere yönelik hizmetlerin daha kaliteli olması muhtemeldir. Bu açıdan okul psikolojik danışmanlarının öz yeterliklerinin yüksek olması engellilere yönelik hizmetler açısından önem arz etmektedir. Bandura'ya göre (1995) kişilerin belli bir konuda kendisine ustalık kazandırıcı deneyimler kazanması ve birtakım bilgi ve becerileri öğrenebileceği sosyal modellere sahip olması öz yeterliği arttırmada en önemli öğelerdir. Bu açıdan daha önce belirtilmiş olduğu gibi okul psikolojik danışmanlarının eğitimlerinde kazanacakları teorik bilgilerin ışığında engelli bireylere hizmet vermeye yönelik deneyimlerden geçmesi onların bu konuyla ilgili öz yeterliklerinin artmasına katkıda bulunacaktır. Ayrıca gerek teorik gerekse uygulamalı eğitimlerde eğitimcilerin bu deneyimler esnasında onlara rol model olmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra çalışma hayatında olan okul psikolojik danışmanlar içinse gerek onlara sağlanan hizmet içi eğitimlerde gerekse okul psikolojik danışmanlarını bir araya

getiren çeşitli mesleki gruplarda yapılan eğitimlerde bu konuda yüksek yeterliğe sahip bireyler tarafından rol model olunması ve yeterlik kazandırıcı uygulamalar sağlanması önerilmektedir.

Bazı araştırmacı ve konu uzmanları engellilere yönelik tutumların sosyal bağlama göre değişebildiğini belirtmektedirler (Grand, Bernier ve Strohmer, 1982; Wright, 1988; Ajzen, 2005). Bu durum göz önünde bulundurularak engelli bireylerin eğitimi içerisinde önemli bir paydaş olan okul psikolojik danışmanlarının engelli bireylere yönelik tutumları “eğitim” bağlamında incelenmiştir. Her ne kadar daha spesifik bir bağlamda incelenmiş olsa da araştırmanın bulgularının daha önce engellilere ve onların eğitimine yönelik tutumların incelendiği bazı çalışmaları desteklediği görülmektedir. Gelecekte bununla ilgili çalışmak isteyen araştırmacılara benzer bir çalışmanın engellilere hizmet veren farklı meslek gruplarıyla incelenmesi önerilebilir. Aynı zamanda bu araştırmanın farklı illerde görev yapan aynı meslek grubuyla incelenmesi elde edilen sonuçların zenginleşmesini ve daha da netleşmesini sağlayacaktır.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Binnaz KIRAN. 1989 yılında Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda lisans eğitimini, 1993 yılında aynı üniversitede Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2002 yılında ise Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamlamıştır. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyesidir.

Binnaz KIRAN, in 1989 completed her undergraduate program with a major in Guidance And Psychological Counselling at Hacettepe University. After which in 1993 she continued and successfully completed her post graduate degree in Psychological Services In Education. In 2002 Binnaz attended Gazi University and completed her PHD in the department of Guidance and Psychological Counselling. Kiran is currently giving lectures at the faculty of education in the department of Guidance And Psychological Councelling at Mersin University.

Güney DENGİZ. 2014 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda lisans, 2017 yılında Mersin Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2017 yılından bu yana Mersin Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2014 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul ve kurumlarda okul psikolojik danışmanı olarak çalışmaktadır. Özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik, sosyal psikoloji, araştırma yöntemleri ve ölçek geliştirme konuları özel ilgi alanlarıdır.

Güney DENGİZ, completed his undergraduate studies at Eskişehir OSMANGAZI Universtiy in the department of Guidance And Psychological Councelling in 2014. After completing his undergraduate studies in 2017 he completed his post graduate studies in the same department. Since 2014 he has been actively working in the field of Guidance And Psychological Counselling at schools and institutions which are regulated by the Ministry of Education. He is currently completing his studies at Mersin University for his PHD degree. His fields of interest are; social psychology, research methods and scale development.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Her iki yazar da araştırmanın fikri, planlanması, alan yazının taranması, verilerin toplanması, analizi ve makalenin yazımında birlikte rol almıştır.

Both Authors have equally contributed to the process of; research field selecting, planning, literature reviewing, data gathering/analyzing and manuscript writing.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

It has been reported by the authors that there is no conflict of interest to declare.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

This research received no specific grant from any funding agency.

Etik Bildirim / Ethical Standards

Bu araştırma Helsinki Deklerasyonu çerçevesince gerçekleştirilmiş olup katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır.

This research was conducted in accordance with Helsinki Declaration and participants were willing volunteers.

ORCID

*Binnaç*KIRAN <http://orcid.org/0000-0002-9027-2872>

Güney DENGİZ <http://orcid.org/0000-0002-9958-9139>

KAYNAKÇA

- Ajzen, İ. (2005). *Attitudes, personality and behavior*. New York: Open University Press.
- Akbuğa, B. ve Gürsel, F. (2007). Bilgilendirme yoluyla beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 5-8.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. (2009). Rehber öğretmen özel eğitim öz yeterlik ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1), 29-37.
- Alghazo, E.M. ve Gaad N. (2004). General education teachers in the United Arab Emirates and their acceptance of the inclusion of students with disabilities. *British Journal of Special Education*, 31(2), 94-9
- Alpar, R. (2014). *Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinde uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Alptekin, S. ve Batık, M.V. (2013). Özel eğitim bölümü öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumlarına özel eğitim dersinin etkisi. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 18-34.
- Altıntaş, E. ve Şengül, S. (2014). Özel eğitim dersinin kaynaştırmaya yönelik tutumlar ve kazanımlar bakımından değerlendirilmesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-12.
- Altıparmak, S. ve Sarı, H. Y. (2012). Manisa ilinde engelli bireylere karşı toplumsal tutum. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 110-116.
- Alver, B., Bozgeyikli, G. ve Işıklar, A. (2011). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı Öğrencilerinin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 155-168.
- ASCA (2013). *The school counselor and students with disabilities*. https://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/PositionStatements/PS_Disabilityes.pdf adresinden erişildi.
- Avramidis, E. ve Kalyva, E. (2007). The influence of teaching experience and professional development on Greek teachers' attitudes towards inclusion. *European Journal of Special Needs Education*, 22(4), 367-89.
- Bafra L. ve Kargın, T. (2009). Sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenler ve rehberlik araştırma merkezi çalışanlarının bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama sürecine ilişkin tutumları ve bu süreçte karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) Dergisi*, 9(4), 1933-1972.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1995). *Self efficacy in changing societies*. Cambridge University Press.

- Bayır, D. (1997). USMARC uygulamasına genel bir bakış. B. Yılmaz (Yay. Haz.). *Kütüphanecilik Bölümü 25.Yıl'a armağan* içinde (s. 199-218). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü.
- Burcu, E. (2011). Türkiye'deki engelli bireylere ilişkin kültürel tanımlamalar: Ankara örneği. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(1), 37-54.
- Burcu, E. (2015). *Engellilik Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Burger, J.M. (2008). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum* (20. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Çakmak, T. ve Körpeoğlu, H. (2012). Web content management within the organizational identity framework: A Study for Hacettepe University Department of Information Management web content management system. *BOBCATSSS 2012 Information in E-motion 23-25 Ocak 2012* içinde (s. 91-93). Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Çolak, M. ve Çetin, C. (2014). Öğretmenlerin engelliliğe yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 191-211.
- Çiftçi, İ. (1997). Normal çocukları bilgilendirmenin zihinsel engelli yaşlılarına yönelik tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Dikici, A. (1990). Zihinsel engeli olan çocukların annelerine yönelik grup rehberliğinin tutum değişimi açısından etkililiği. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- DPI (1993). Constitution of disabled people's international. <http://www.dpi.org/document/documents-of-reference/dpi-constitutionen.pdf>. adresinden erişildi.
- Engin, A. O., Tösten, R., Kaya, M. D. ve Köselioğlu, Y. (2014). İlköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasıyla ilgili tutum ve görüşlerinin değerlendirilmesi (Kars ili örneği). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(13), 27-44.
- Erkuş, A. (2012). Değerlendirme, değerlendirme, norm, norm geliştirme, normalleştirme nedir ne değildir?. *İlköğretim Online*, 11(2), 1-6.
- Erkuş, A. (2013). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkin.
- Everington, C., Stevens, B. ve Winters, V.R. (1999). Teachers' attitudes, felt competence, and need of support for implementation of inclusive educational programs. *Psychological Reports*, 85, 331-8.
- Fazlıoğlu, Y. ve Doğan, M.K., (2013). Öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Trakya University Journal of Social Science*, 15(2), 223-234.

- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5(2), 65-77.
- Grand, S.A., Bernier, J.E. ve Strohmer, D.C. (1982). Attitudes toward disabled persons as a function of social context and specific disability. *Rehabilitation Psychology*, 27(3), 165-174.
- Güven, E. ve Çevik, D. B., (2012). Müzik öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma (Balıkesir üniversitesi örneği). *Journal of Educational and Instructional Studies In The World*, 2(1), 160-165.
- Hutzler, Y., Zach, S. ve Gafni, O. (2005). Physical education students' attitudes and self-efficacy towards the participation of children with special needs in regular classes. *European Journal of Special Needs Education*, 20(3), 309-327.
- İşbir, E. G., Akdoğan, A. A., Beydoğan, B., Parmaksız, P. M., Sabuktay, A. Ve Vural, H.S. (2010). Özürüllüğe dayalı ayrımcılığın ölçülmesi araştırması. Ankara: ÖZİDA.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). Günümüzde İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş. İstanbul: Evrim.
- Kalyva, E., Gojkovic, D. Ve Tsakiris, V. (2007). Serbian teachers' attitudes towards inclusion. *International Journal of Special Education*, 22(3), 31-6.
- Kaner S., Öğülmüş S., Büyüköztürk Ş. & Dökmen Z. (2009). Toplum özürüllüğü nasıl anlıyor? Ankara: Başbakanlık Özürüllüler İdaresi Başkanlığı Yayını.
- Karakelle, S. (2012). Üstbilişsel farkındalık, zeka, problem çözme algısı ve düşünme ihtiyacı arasındaki bağlantılar. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 237-250. doi:10.15390/EB.2014.3078
- Kargın, T. (1997). Farklı eğitim özgeçmişlerine sahip öğretmenlerin işitme engeline ilişkin bilgi düzeyleri ile işitme engelli çocuklar ve anne-babalarına yönelik tutumların karşılaştırılması. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kayaoğlu, H. (1999). Bilgilendirme programının normal sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ortamındaki işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Anlara.
- Kesici, Ş. (2011). Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) öz yeterlilikleri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kola, E. (2012). Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kösterelioğlu, İ. (2013). Engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 211-226.
- Küçüker, S. (1997). Bilgi verici psikolojik danışmanlık programının zihinsel özürüllü çocukların kardeşlerinin özürle ilgili bilgi düzeylerine ve özürüllü kardeşlerine yönelik tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Lewis, B. (2000). *Modern Türkiye'nin doğuşu* (M. Kıratlı, çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Malinen, O., Savolainen, H. Ve Xu, J. (2012). Beijing in-service teachers' self-efficacy and attitudes towards inclusive education. *Teacher and Teacher Education*, 28,526-534.
- Mantar, E. (2003). *Kütüphanecilikte sürekli eğitim: Ankara'da bulunan üniversite kütüphaneleri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe üniversitesi, Ankara.
- M.E.B. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26184, 31 Mayıs 2006.
- M.E.B. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği. (2011). T.C. Resmi Gazete, 27807, 6 Ocak 2011.
- M.E.B. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2017). T.C. Resmi Gazete, 30236, 10 Kasım 2017.
- Meijer, C. J. W., ve Foster, S. F. (1988). The effect of teacher self-efficacy on referral change. *Journal of Special Education*, 22(3), 378-385.
- Milsom, Amy S. (2002). Students With Disabilities : School Counselor Involvement and Preparation. *Professional School Counseling*, 5 (5), 331-338.
- Myers, H.N. (2005). How Elementary School Counselors Can Meet the Needs of Students with Disabilities. *Professional School Counseling*,8 (5), 442-450.
- Opdal, L.R., Wormnæs, S. ve Habayeb, A. (2001). Teachers' opinions about inclusion: A pilot study in a Palestinian context. *International Journal of Disability, Development and Education*, 48(2), 143-62.
- Owens, D., Thomas, D., Strong, L.A. (2011). School Counselors Asisting Students With Disabilities. *Education*,132 (2), 235-240.
- Özdemir, H., (2010). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1997). T.C. Resmi Gazete, 23011, 6 Haziran 1997.
- Özyürek, M. (2013). Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi. Ankara: Kök.
- Polat, F. (2001). Changing Attitudes of School Psychologists Towards Pupils With Special Educational Needs In Turkey. *Eur. J. of Special Needs Education*, 16 (1), 55-64.
- Sachs, R. (2003). Integrating disability studies into existing curriculum. <https://cms.montgomerycollege.edu/EDU/Plain.aspx?id=27413> adresinden erişildi.
- Sakız, H., Woods, C., Sart, H., Erşahin, Z., Aftab, R., Koç, N. ve Sarıçam, H. (2015). The route to inclusive counseling?: counselors' perceptions of disability inclusion in Turkey. *International Journal of Inclusive Education*, 19(3), 250-269.
- Sarı, H., Çeliköz, N. Ve Seçer, Z. (2009). An analysis of pre-school teachers' and student teachers' attitudes to inclusion and their self-efficacy. *International Journal Of Special Education* 24(3), 29-44.

- Savolainen, H., Engelbrecht, P., Nel, M. Ve Malinen, O.P. (2012). Understanding teachers' attitudes and self-efficacy in inclusive education: Implications for pre-service and in-service teacher education. *European Journal of Special Needs Education*, 27(1), 51-68.
- Sezer, F. (2012). Engelli bireylere karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik önleyici rehberlik çalışması; deneysel bir uygulama. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 16-26.
- Shakespeare, T. (2011). Sakatlık sosyal modeli. Dikmen Bezmez, Sibel Yardımcı ve Yıldırım Şentürk (Ed.). Sakatlık çalışmaları sosyal bilimlerden bakmak içinde (s. 51-62).
- Soodak, L. C., Podell, D. M., ve Lehman, L. R. (1998). Teacher, student, and school attributes as predictors of teachers' responses to inclusion. *The Journal of Special Education*, 31(4), 480-497.
- Şahin, F. ve Güldenöğlü, B. (2013). Engelliler konusunda verilen eğitim programının engellilere yönelik tutumlar üzerindeki etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 214-239.
- Tahsin, F. (2014). Farklı eğitim kademelerinde görev yapacak öğretmen adaylarının kaynaşturmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(18), 597-628.
- Tavil, Y. Z. ve Özyürek, M. (2009). Gerçekçi bilgilendirme ve etkileşimde bulunmanın özel eğitim öğretmen adaylarının engelli kişilere yönelik tutumlarının değişmesine etkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, 13(39), 265-276.
- TDK. (2018). Güncel türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr> adresinden erişildi.
- UNESCO. (2013). *World Heritage list*. <http://whc.unesco.org/en/list> adresinden erişildi.
- Urton, K., Wilbert, J. ve Hennemann, T. (2014). Attitudes towards inclusion and self-efficacy of principals and teachers. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 12(2), 151-168.
- Weisel, A. ve Dror, O. (2006). School climate, sense of efficacy and Israeli teachers' attitudes toward inclusion of students with special needs. *Education, Citizenship and Social Justice*, 1(2), 157-174.
- Wright, B. A. (1988). Attitudes and the fundamental negative bias: Conditions and corrections. Harold E. Yuker (Ed.). *Attitudes toward people with disabilities* içinde(s. 3-21). New York: Springer.
- Yaralı, D., (2015). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 431-456.
- Yüksel, K., Diken, İ. H., Aksoy, V. ve Karaaslan, Ö. (2012). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz-yeterlik algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 137-148.

Extended Abstract

Introduction: In today's world, it is now accepted that disability is a victimization which is resulted from the wrong attitudes and behaviors of the society. Education has a great share in order for the disabled individuals to move away from these attitudes and behaviors and to provide their social developments (Burcu, 2015, p. 105). The attitudes of shareholders who serves the disabled individuals within the education is an important factor in their getting benefit from these services (İşbir et al., 2010; Özyürek, 2013, p. 25). In this regard, when the role and the importance the school counsellors – other important shareholders of education – play in the education of the disabled are considered (Milsom, 2002, pp. 331-338; Myers, 2005, pp.442-445; Owens, Thomas & Strong, 2011, p. 236; ASCA, 2013, p. 1), the importance of the attitudes the counsellors have also comes forward.

Findings can be found in literature that the attitudes of the participants towards the disabled differ related to their educational levels, (Kargın, 1997; Fazlıoğlu&Doğan, 2013; Çolak&Çetin, 2014), their experiences related to the disabled (Kargın, 1997; Tahsin, 2014), their experience periods (Kargın, 1997; Özdemir, 2010) and their getting in service training (Bafra&Kargın, 2009). As Bandura also stated (1995), it comes to mind that there may be elements related to self-efficacy. This situation takes attention in terms of the fact that the efficacy of the people serving towards the disabled individuals related to the subject may be important in their attitudes.

The aim of this research is to examine whether there is a difference among the attitudes of the school counsellors who have important services related to the education of disabled individuals in terms of gender, experience and self-efficacy levels of counsellors.

Method: A total of 345 school counselors working in 2 city in the Mediterranean region participated in the study. Convenience sampling method was used in reaching the participants of the study. Data obtained from 41 participants were not included in analysis, and the study was conducted over 345 participants. 203 of the participants were female and 142 were male, 160 were between 21-25 years old and 185 of them aged 26 and above, 93 of them have a disabled relative and 252 of them do not have, and 200 participants had the experience of working with the disabled and 145 of them did not have.

Attitude Scale Towards the Education of Disabled Individuals: This scale, which was developed by Kösterelioglu (2013), aims to identify the attitudes towards the education of disabled individuals. This scale is made up of 20 articles which have 5-point Likert type rating. There are 5 subdimensions in scale, namely "Education Right", "Generalization of Education", "Belief Related to the Results of Education",

“Investment in Special Education Field”, and “Voluntary Participation”. As the points obtained from the scale increases, attitudes towards the education of disabled individuals also increase positively.

Counsellor Special Education Self-Efficacy Scale: This scale, which was developed by Aksoy and Diken (2009), aims to identify the school counsellors’ self-efficacy perceptions related to their psychological counselling and guidance in special education. This scale, which is made up of 40 articles and have 5-point Likert type rating, consists of only one subdimension. An increase in the points obtained from the scale points to the increase in self-efficacy perceptions in special education related to psychological counselling and guidance.

Mann Whitney U test was used in this study to examine whether the attitudes of school counsellors related to the education of disabled individuals differ in terms of gender and experience of the participants. The points that school counsellors obtained from self-efficacy scale were converted to standard points, and 3 efficacy levels were detected as high, middle and low. Kruskal Wallis test was used to identify the difference among these groups from classification.

Findings and Discussion: Significant differences were seen in generalization of education subdimension in terms of gender in findings of the study. It can be said that these findings are in a quality to support the previous studies reaching the finding that the attitudes related to the disabled and their education differ in terms of gender (Kargın, 1997; Güven & Çevik, 2011; Engin, Tösten, Kaya & Köselioğlu, 2014; Yaralı, 2015).

The finding that there are significant differences in belief and voluntary participation subdimensions related to the results of the education in terms of experience in attitudes of school counsellors towards the education of disabled individuals was obtained in findings of the study. Kağıtçıbaşı (2014) states that the clearest way to form an attitude towards an attitude object can be through the direct experiences with that attitude object. In this regard, the data obtained is in a supportive quality of both those Kağıtçıbaşı stated before and those put forward in previous studies (Kargın, 1997; Engin, Tösten, Kaya & Köselioğlu, 2014; Tahsin, 2014).

Bandura (1995) states that self-efficacy beliefs affect the motivation, cognitive processes and emotions of people. When the literature is examined, various studies can be come across in studies examining attitudes related to the disabled individuals and their education in terms of self-efficacy stating that as self-efficacy increases, attitudes towards the disabled are more positive (Meijer & Foster, 1988; Soodak et al., 1998; Hutzler, Zach & Gafni, 2005; Weisel&Dror, 2006, Sarı, Çeliköz & Seçer, 2009; Malinen, Savolainen&Xu, 2012;Savolainen, Engelbrecht, Nel&Malinen, 2012; Urton, Wilbert &Hennemann, 2014). In this study, it has been seen that those who have a

high level of self-efficacy have a more positive attitude than those who have middle- and low-level self-efficacy. In this regard, although the findings of the study are not exactly the same, it can be said that the findings of this study do not contradict with neither the hypothetical infrastructure that Bandura (1995) stated, not the results discovered in related studies.

Similar studies can be repeated with school counsellors serving in different cities or with other occupational groups serving to disabled individuals in the future. Besides, when the finding obtained from this study that those with high self-efficacy have more positive attitude is considered, providing that other occupational groups serving disabled individuals become more efficient would contribute to the struggle given in overcoming the obstacles that the society has created.

